

Landschap is inpasbaar

Grootschalige landbouw en een kleinschalig landschap lijken moeilijk samen te gaan. Toch kan dit prima, stelt Willem Rienks, onderzoeker van Wageningen UR. Een kleinschaliger en aantrekkelijker landschap is mogelijk als schaalvergroting van boerenbedrijven en landschapsontwikkeling op een creatieve manier worden gecombineerd.

ir. Willem Rienks
(Alterra, Wageningen UR)

Kleinschalige landschappen zijn van oudsher vooral te vinden op de zandgronden in de Achterhoek, Drenthe, Twente en Brabant. Deze landschappen zijn de afgelopen honderd jaar sterk veranderd. Agrarische percelen zijn aanzienlijk groter geworden, van ongeveer 2 hectare rond 1900 tot gemiddeld 4 à 5 hectare nu. De drijvende kracht hierachter was de mechanisatie van de landbouw. Berekeningen van Alterra van Wageningen UR laten zien dat voor de grotere, moderne melkveehouders op dit moment percelen van 10 hectare optimaal zijn. De druk op de schaarse overgebleven landschapselementen blijft daarmee groot. Het lijkt daarom onontkoombaar dat het historisch kleinschalige landschap verder verslijt. Boeren zullen percelen waar mogelijk blijven samenvoegen tot grotere eenheden.

Naar kleinschalig

In veel kleinschalige landschappen is in de loop van de tijd een soort van cascolandschap ontstaan. De beplanting bestaat voornamelijk uit bomenrijen langs de openbare wegen en op de erven, tezamen met een aantal bospercelen. Binnen dit casco liggen open agrarische 'kamers' van 100 tot 300 hectare. Hierin staat slechts af en toe nog een houtwal of bosje op boerengrond.

Het huidige landschap zal daarom naar verwachting met de verdere schaalvergroting van de landbouw niet veel meer veranderen, gewoon omdat er weinig landschapselementen over zijn. Interessant is de vraag of trendbreuk mogelijk is naar een kleinschaliger landschap. Uit recent onderzoek van Alterra blijkt dat dit denkbaar is. De optimale grootte van percelen voor moderne toekomstige melkveebedrijven is 10 tot 20 hectare. Enerzijds levert het samenvoegen van percelen van 4 tot 10 hectare boeren ten minste 100 euro per hectare per jaar op. Anderzijds kost het omgerekend ongeveer 130 euro per hectare per jaar om rond dergelijke percelen van 10 hectare een beplanting aan te leggen en te onderhouden. Dit zou dan een modern kleinschalig coulissenlandschap opleveren waarvan de open ruimten in plaats van 200 hectare een factor tien kleiner zijn dan nu het geval is, maar waarbinnen moderne agrarische bedrijfsvoering heel goed mogelijk is.

Door rekening te houden met de toekomstige inrichtingswensen van moderne melkveebedrijven, kan beplanting wel degelijk zijn plaats terugkrijgen. Landschapselementen die echt in de weg staan, moeten dan verplaatst kunnen worden. Zo kan een modern en aantrekkelijk productielandschap worden geconstrueerd. Het hoeft niet eens veel te kosten.

Voordelen

Het aantrekkelijke landschap en de groene dooradering leveren meerwaarde op voor bewoners en toeristen, houtopstanden kunnen een rol spelen als energiegewas en voor de natuur vanwege grotere en beter verbonden habitats. Realisatie zal echter niet vanzelf gaan. Het landschap van overmorgen ligt in de handen van de grotere melkveeouders. Zij willen grote percelen en hun land zoveel mogelijk rondom hun stal. Grondruil is daarbij van groot belang. Gelet op de overstijgende belangen voor landbouw, natuur, burger en recreant ligt hier een taak voor de verschillende overheden (provincie, gemeente), de boeren zelf en hun adviseurs.

GEMEENTE LOCHEM IN 1900 EN 2000

Een kleinschalig landschap dat gekenmerkt wordt door veel bomen en struiken in 1900 en een 'kaal' cascolandschap met alleen nog groenstroken langs wegen honderd jaar later.

Animaties: WUR

